

MONTESSORI PEDAGOGIKASI ASOSIDA BOLALARDA INGLIZ TILIDA SPEAKING QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH: KOGNITIV, LINGVISTIK VA NEYROPSIXOLOGIK YONDASHUVLAR

Artikova Shohida Anvarovna

Farg'ona Davlat universiteti, Talim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgachata 'lim)

Mutaxassisligi magistranti Email: shohidaanvarovna11@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola Montessori pedagogikasi asosida bolalarda ingliz tilida speaking qobiliyatlarini shakllantirishning ilmiy asoslari va metodologiyasini tahlil qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Montessori muhiti bolalarda erkin ifoda, kommunikativ va lingvistik ko'nikmalar, diqqat va ijro funksiyalarini rivojlantirishga yordam beradi. Sensor-integrativ materiallar, aralash yoshli guruhlar va pedagogning kuzatuvchi roli bolaning ichki motivatsiyasini oshiradi. Kognitiv va neyropsixologik tadqiqotlar so'z boyligi, grammatika va fonologik ongni yaxshilashini tasdiqlaydi. Maqola Montessori pedagogikasi va lingvistika integratsiyasi asosida ta'limni samarali tashkil etish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar : Montessori metodi, ingliz tilida speaking, bolalar lingvistika, kommunikativ kompetensiya, sensor-motor integratsiya, kognitiv rivojlanish, o'zini ifoda etish, ta'lim innovatsiyalar.

Аннотация: Статья посвящена анализу научных основ и методологии формирования навыков устной речи на английском языке у детей с использованием методики Монтеessori. Исследования показывают, что среда Монтеessori способствует развитию свободного самовыражения, коммуникативных и лингвистических навыков, а также улучшению внимания и исполнительных функций. Сенсорные материалы, разновозрастные группы и роль педагога-наблюдателя усиливают внутреннюю мотивацию детей. Когнитивно-психологические и нейропсихологические исследования подтверждают улучшение словарного запаса, грамматики и фонологического восприятия. Статья предоставляет рекомендации по эффективной интеграции Монтеessori-педагогике и лингвистике.

Ключевые слова : Метод Монтеessori, speaking на английском, детская лингвистика, коммуникативная компетенция, сенсомоторная интеграция, когнитивное развитие, самовыражение, инновации в образовании

Abstract: This article analyzes the scientific foundations and methodology of developing English speaking skills in children using the Montessori method. Studies indicate that the Montessori environment fosters free self-expression, communicative and linguistic skill development, and enhanced attention and executive functions. Sensor-integrative materials, mixed-age groups, and the teacher's observational role strengthen intrinsic motivation. Cognitive and neuropsychological research confirms improvements in vocabulary, grammar, and phonological awareness. The article provides recommendations for the effective integration of Montessori pedagogy and linguistics in early childhood education.

Keywords : Montessori method, English speaking, child linguistics, communicative competence, sensor-motor integration, cognitive development, self-expression, educational innovations

KIRISH

Til o'rganish bolalik davrida eng samarali bo'ladigan jarayonlardan biri hisoblanadi. Shu jumladan, ingliz tilida speaking qobiliyati zamonaviy global jamiyatda bolalarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Bolaning bu qobiliyatini rivojlantirish uchun turli pedagogik yondashuvlar taklif qilingan, ammo Montessori pedagogikasi o'zining ilmiy asoslanganligi, individual yondashuv va sensor-motor integratsiyaga urg'u berishi bilan ajralib turadi.

Montessori metodining asosiy prinsiplari bolaning senzitiv davrlarini hisobga oladi, ya'ni bolaning til o'rganishga qobiliyati ma'lum yoshda maksimal rivojlanadi. Shu jarayonda bolaga erkin tanlov imkoniyati, tayyorlangan o'quv muhit va pedagogning kuzatuvchi roli yordamida til qobiliyatlari samarali shakllanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Montessori muhitida o'sgan bolalarda ingliz tilidagi so'z boyligi va fonologik ong an'anaviy ta'lim olgan tengdoshlarga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ladi.

Sensor-motor integratsiya orqali bolalar amaliy faoliyat yordamida tilni o'rganadi, bu esa neyropsixologik rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Frontal korteks faoliyatining oshishi diqqatni boshqarish, xotira va ijro funksiyalarini rivojlantirishga yordam beradi, bu esa speaking qobiliyatini mustahkamlashda muhimdir.

Aralash yoshli guruhlar pedagogik samaradorlikni oshiradi. Yoshga qarab aralashgan guruhlar bolaga boshqalardan til ko'nikmalarini o'rganish, savol-javob mashqlari va dialoglarda ishtirok etish imkonini beradi. Bu jarayon bolada kommunikativ kompetensiya, o'z fikrini erkin ifoda etish va boshqalarni tushunish qobiliyatini shakllantiradi. Ilmiy yangilik jihatidan, maqola Montessori metodining ingliz tilida speaking qobiliyatini rivojlantirishdagi integrativ yondashuvini tahlil qiladi. Shu yondashuv pedagogik amaliyot va ta'lim innovatsiyalari bilan bog'liq bo'lib, bolalarda tilni amaliy faoliyat orqali o'zlashtirish jarayonini samarali tashkil etadi.

Montessori pedagogikasi asosida bolalarda ingliz tilida speaking qobiliyatlarini rivojlantirish jarayoni sensor-integrativ va amaliy yondashuv orqali amalga oshiriladi. Ushbu metodologiya asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

1. Tayyorlangan muhit (Prepared Environment): Bolalar uchun maxsus tayyorlangan o'quv muhitida interaktiv materiallar mavjud bo'ladi. Bu materiallar ranglar, shakllar, tovushlar va tasvirlar orqali tilni o'rganishga yordam beradi. Masalan, suhbat kartalari (conversation cards) va sensor-motor o'yinlar bolaning speaking qobiliyatini rivojlantiradi.

2. Aralash yoshli guruhlar: Montessori muhitida bolalar turli yoshdagi tengdoshlar bilan ishlaydi. Bu jarayon peer learning imkonini beradi, ya'ni kichik yoshdagi bolalar kattalardan o'rganadi va o'z bilimlarini kichik yoshdagilarga o'rgatadi. Shu orqali speaking mashqlari kontekst asosida mustahkamlanadi.

3. Pedagogning kuzatuvchi roli: Montessori metodida pedagog bolaga to'g'ridan-to'g'ri topshiriqlar bermaydi. U kuzatuvchi va yordamchi sifatida faoliyat yuritadi, bolalar o'z qiziqishi va tezligiga mos ravishda tilni o'rganadi.

4. Sensor-motor mashqlar: Bolalar harakat va sezgi organlari orqali til qoidalarini o'rganadi. Misol uchun, ranglar va shakllarni nomlash, tovushlarni eshitish va talaffuz qilish mashqlari speaking qobiliyatini mustahkamlaydi. Bu jarayon neyropsixologik asosga ega bo'lib, frontal korteks faoliyatini oshiradi va tilni o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi.

5. Integratsiyalashgan mashg'ulotlar: Speaking qobiliyatini rivojlantirishda grammatika, so'z boyligi, tinglab tushunish va o'z fikrini erkin ifoda etish elementlari birlashtiriladi. Misol uchun, kichik hikoyalarni o'qib, ularni qayta so'zlab berish mashqlari yoki rolli o'yinlar orqali bolalar lingvistik va kommunikativ ko'nikmalarini mustahkamlashadi.

Natijalar va tahlil

Tadqiqot natijalari Montessori metodini qo'llagan bolalarda ingliz tilida speaking qobiliyatining an'anaviy ta'lim olgan tengdoshlarga nisbatan sezilarli darajada rivojlanganligini ko'rsatadi.

1. Lingvistik rivojlanish: Bolalarda so'z boyligi 25-30% yuqori bo'lib, fonologik ong va talaffuz qobiliyati ham sezilarli darajada oshadi.

2. Kognitiv rivojlanish: Diqqatni jamlash, xotira va ijro funksiyalari oshadi. Bu, ayniqsa, speaking mashqlarida o'z fikrini tuzib gapirishda muhimdir.

3. Ijtimoiy va emotsional rivojlanish: Aralash yoshli guruhlarda ishlash bolalarda empatiya, boshqalarni tushunish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

4. Neyropsixologik asos: Sensor-motor mashqlar bolaning miyasida neyropastiklik jarayonini faollashtiradi, frontal korteks faoliyati oshadi va tilni o'zlashtirish samaradorligi yaxshilanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Montessori pedagogikasi bolalarning intrinsik motivatsiyasini oshiradi, bu esa speaking mashqlarini yanada samarali qiladi.

Munozara va ilmiy yangilik

Montessori pedagogikasining speaking qobiliyatini rivojlantirishdagi yondashuvi bir nechta ilmiy yangiliklarni taklif qiladi:

1. Integratsiyalashgan yondashuv: Kognitiv, lingvistik va neyropsixologik yondashuvlarni birlashtirib, bolalarda speaking qobiliyatini tizimli rivojlantirish.

2. Individualizatsiya: Har bir bolaning senzitiv davri va qobiliyatiga mos mashg'ulotlarni tashkil etish, bu esa tilni tez va samarali o'rganishga yordam beradi.

3. Amaliy faoliyat orqali o'rganish: Bolalar tilni o'yin, hikoya, rol o'yinlar va sensor-motor mashqlar orqali o'zlashtiradi, bu esa til qoidalarini va so'z boyligini mustahkamlashda yuqori samaradorlik beradi.

Bu yondashuv pedagogik innovatsiyalar va xalqaro ta'lim tajribasi bilan uyg'unlashadi hamda bolalarda ingliz tilida speaking qobiliyatini rivojlantirish bo'yicha yangi ilmiy asos yaratadi.

Alashgan mashg'ulotlar: Speaking qobiliyatini rivojlantirishda grammatika, so'z boyligi, tinglab tushunish va o'z fikrini erkin ifoda etish elementlari birlashtiriladi. Misol uchun, kichik hikoyalarni o'qib, ularni qayta so'zlab berish mashqlari yoki rolli o'yinlar orqali bolalar lingvistik va kommunikativ ko'nikmalarini mustahkamlashadi.

Xulosa

Montessori pedagogikasi bolalarda ingliz tilida speaking qobiliyatini shakllantirishda ilmiy asoslangan, integratsiyalashgan va samarali yondashuv sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu metod bolaning kognitiv, lingvistik, neyropsixologik va ijtimoiy rivojlanishini bir vaqtning o'zida qo'llab-quvvatlaydi.

1. Sensor-motor mashqlar va tayyorlangan muhit speaking qobiliyatini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.
2. Aralash yoshli guruhlar bolalarda peer learning va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.
3. Pedagogning kuzatuvchi roli intrinsik motivatsiyani oshiradi va bolaga individual yondashuvni ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, Montessori pedagogikasi zamonaviy ta'lim tizimida bolalarda ingliz tilida speaking qobiliyatini rivojlantirishning innovatsion va ilmiy asoslangan yondashuvi sifatida tavsifa etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Lillard, A. S. (2011). Montessori: Genius ortidagi ilm. Oxford University Press.
2. Shonkoff, J. P., & Phillips, D. A. (2000). Neuronlardan mahallalargacha: Bolalik rivojlanishining ilmiy asoslari. National Academy Press.
3. Dohrmann, K. R., et al. (2007). Montessori dasturida o'quvchilar: Milwaukee Public Schools tajribasi. Association Montessori Internationale.
4. Diamond, A., & Lee, K. (2011). 4-12 yoshdagi bolalarda ijro funksiyalarini rivojlantiruvchi intervensiyalar.